

לקחת מוסר השכל: ❶

כְּתַב בְּמַסְלַת יִשְׂרָאֵל (פי"א): "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֹק", וְתִרְאֶה שְׁלֹא אָמַר 'מִשֶּׁקֶר תִּשְׁמַר', אֲלָא "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֹק", לְהַעִיר אוֹתָנוּ עַל הַהֲרַחֵק הַגָּדוֹל וְהַבְּרִיחָה הַרְבֵּה שֶׁצָּרִיךְ לְבָרוּחַ מִזֶּה. ע"כ. אֵךְ מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, פְּעָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁנּוֹת, כְּגוֹן לְמַנַּע צַעַר וְעֵלְבוֹן מֵאָדָם וְכדו'. וְזֶהוּ רְצוֹן הַבוֹרָא שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, וְלֹא כְּאוֹתָם שְׂאוּמֵרִים 'אֵת כָּל־הָאָמֶת בְּפָנִים', בְּאִמְרָם 'אֲנִי יֹשֵׁר' (דְּוִגְרִי בְּלִשׁוֹן עֵרֶבִית וּבִשְׂפַת הָרְחוֹב. וְעַנְּנוּ זֶה שֶׁל 'לֵהִיֹּת דְּוִגְרִי' יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הָאָדָם כְּאֲשֶׁר עוֹרֵךְ חֲשׁבוֹן נַפְשׁ לַעֲצָמוֹ).

ספר שמות

פְּרֻשַׁת שְׁמוֹת

לְשׁוֹנָאִים שְׁלֵנוּ

יְרַחֲמֵאל: דוקטור, אם אני אמשיך לעשן, האם זה יכול להזיק לשונאים שלי?

הַרוּפָא: מה אכפת לי מהשונאים שלך?? אַתָּה מְזִיק לְעַצְמָךְ!! אַתָּה זְכוּר לִי כְּאָדָם חָכֵם, כְּעֵת כְּשֶׁאַתָּה מְדַבֵּר כִּי, אַתָּה מְאַשֵׁשׁ (מְחַזֵּק) אֶצְלִי אֶת דַּעַת כְּמָה חוֹקְרִים שְׁטוּעֲנִים שֶׁהָעֲשׂוֹן פּוֹגֵעַ גַּם בְּיִכְלֵת הַקּוּגְנִיטִיבִית (הַשְּׂכֵלִית).

יְרַחֲמֵאל: לָאט לָהּ, הַמִּחַ שְׁלִי בְּסִדֵּר גָּמוּר, רַק הַתְּכּוֹנְנֵתִי לְדַבְּרֵי רַשִׁי בְּפִרְשָׁה.

הַרוּפָא: אִם כִּכָּה אֲנִי חוֹזֵר בִּי, אַף שְׁאִינִי מִבֵּין כְּנֹנֶתְךָ. אֲבָל מִכָּל־מְקוֹם תִּפְסִיק לְעֲשׂוֹן, כִּי הַשׁוֹנָאִים שְׁלָךְ שְׂמַחִים מְאֹד כְּשֶׁאַתָּה מְעֲשָׂן.

מה כֹּנֶנֶת יְרַחֲמֵאל שְׂאֵמַר 'לְשׁוֹנָאִים שְׁלֵי'?

תְּשׁוּבָה: בְּתַחֲלַת הַפְּרָשָׁה (א, ז) כְּתוּב: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וְגו' בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם". וְמָה אוֹמֵר עַל כֵּךְ פְּרָעָה? "הִבָּה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְגו' וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ" (א, י).

בְּמִסְכַּת סוּטָה (א, י) שְׂאֵלוֹ עַל לְשׁוֹן פְּסוּק זֶה: "וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ"!! 'וְעָלִינוּ' מִבְּעֵי לָהּ. ע"כ. כְּלוּמַר, הֲלֹא כְּנֹנֶת פְּרָעָה שֵׁישׁ לְחוּשׁ שְׂבָנֵי יִשְׂרָאֵל יִלְחָמוּ וַיִּגְרְשׁוּ אֶת הַמְּצָרִים מִן הָאָרֶץ, אִם כֵּן הִיָּה לוֹ לוֹמַר 'וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ' בְּמְקוֹם "וְעָלָה מִן הָאָרֶץ".

וְתִרְצוּ בְּגִמְרָא: אָמַר רַב אָבָא בַר כְּהֵנָא כְּאָדָם שֶׁמְקַלֵּל אֶת עַצְמוֹ וְתוֹלָה קִלְלָתוֹ בְּחֶבְרוֹ. ע"כ. וְכֵן הוּא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (א, ט).

וְכֵן הוּא לְשׁוֹן רִש"י (א, י): וְרַבּוֹתֵינוּ דְרִשׁוּ כְּאָדָם שֶׁמְקַלֵּל עַצְמוֹ וְתוֹלָה קִלְלָתוֹ בְּאַחֲרִים, וְהָרִי הוּא כְּאֵלוֹ כֶּתֵב 'וְעֲלִינוּ מִן הָאָרֶץ' וְהֵם יִרְשׁוּהָ. עכ"ל.

וּפְרָשׁ בְּעֵץ יוֹסֵף (עַל הַמִּדְרָשׁ): וְתוֹלָה קִלְלָתוֹ בְּאַחֲרִים, פְּרוּשׁ מִשׁוּם שֶׁלֹּא יִפְתַּח פִּי לְשֹׁטָן. ע"כ. כְּלוּמַר, פְּרַעַה אֵינּוּ רוֹצֵה לִפְתַּח פִּי לְשֹׁטָן וְלִכֵּן תוֹלָה הַקִּלְלָה בְּאַחֲרִים וְאוֹמֵר "וְעֲלָה" וְאֵינוֹ אוֹמֵר 'וְעֲלִינוּ'.

וּמִכָּאֵן לְמַד יִרְחַמְאֵל שְׁאֵמַר "לְשׁוֹנָאִים שְׁלִי" וְלֹא אָמַר עַל עַצְמוֹ.

וְלְשׁוֹן כְּעֵין זֶה מְצוּיָה הַרְבֵּה בְּמֵאמְרֵי חֲז"ל כְּשֶׁמְזַכְּרִים דְּבַר שֶׁל פּוֹרְעָנוֹת וְכַדוֹ הֵם אוֹמְרִים "שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל" אוֹ "שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים", וְכוּנְתָם הֵיא כְּדַבְּרֵי הַגִּמְרָא וְרִש"י שֶׁתּוֹלִים הַקִּלְלָה בְּאַחֲרִים כְּדִי לֹא לִפְתַּח פִּה לְשֹׁטָן.

לקחת מוסר השכל:

לְעוֹלָם אַל יִפְתַּח אָדָם פִּי לְשֹׁטָן, לִכֵּן יִרְגִּיל עַצְמוֹ כְּשֶׁמְדַבֵּר עִם חֶבְרוֹ אֶפְלוּ בְּלִמּוּד תּוֹרָה, לֹא יֹאמֵר "אִם הַשּׁוֹר שְׁלִי נִגַּח אוֹתְךָ", וְכַדוֹ, אֶלָּא יֹאמֵר "אִם הַשּׁוֹר שֶׁל בְּלֶק נִגַּח אֶת בְּלַעַם", וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה.

"פתי יאמין לכל דבר"

הַשְּׁקָעוֹת "קֶרֶן הַצְּבִי" הַבְּטִיחַ לְמִשְׁקִיעֵיו שְׁלֹשִׁים אַחוּזֵי רוּחַ בְּכֹל־שָׁנָה בְּהַתֵּר עֶסְקָא "וּבְלוּי עוֹרֵךְ דִּין וְרֹאֵה חֲשׁבוֹן". לְאַחַר שֶׁעֲשָׂרוֹת פְּתָאִים מִשְׁכְּנוּ אֶת בְּתִיָּהֶם וְלוֹו מְלִיוּנֵי שְׁקָלִים כְּדִי לְהַנִּיחַ מְעוֹתֵיהֶם עַל קֶרֶן הַצְּבִי, בָּרַח 'הַצְּבִי' לְמִדִּינַת הַיָּם, וְעִזַּב אֶת כָּלָם לְאַנְחוֹת.

שְׂאֵלְתֵיאל: הַצְּבִי שְׁבוּר' הִזָּה קִיָּם "הַרְצַחְתָּ וְגַם יִרְשַׁתָּ".

מְנוּחַ: "רְצַחְתָּ" עִם כָּף.

שאלתיאל: איזו פּה? מה שאמרתי זה רש"י מפרש וגם גמרא מפרשת.

מנוח: פונתי לכ"ף הדמיון.

שאלתיאל: לא זכיתי לרדת לסוף דעתך.

מה פשר מחלקתם של שאלתיאל ומנוח?

תשובה: הקב"ה מצוה את משה לשוב מצרימה, וכך אומר לו (ה, יט): "לך שָׁב מִצְרַיִם כִּי מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ".

מי הם האנשים שבקשו את נפשו של משה ומתו?

פרש רש"י וז"ל: **כי מתו כליהאנשים**. מי הם? דתן ואבירם. חיים היו, אלא שיִרְדוּ מִנְּכֻסֵיהֶם, וְהֶעֱנִי חָשׁוּב כְּמַת. עכ"ל. ומקורו מנדרים (סד:) ומדרש רבה (ה, ד).

כלומר, "שני אנשים עברים נצים" (ב, יג) אלו דתן ואבירם. והם שהלשינו לפרעה שמשה הרג את המצרי, ועדין היו מבקשים דתן ואבירם את נפשו של משה. ואמר לו הקב"ה שהוא יכול לשוב למצרים כי הם כבר מתו.

ואינו מוכן, שהלא דתן ואבירם היו מיוצאי מצרים, ורק במחלקת קרח ועדתו הם נאבדו מתוך הקהל ומתו, וכיצד אמר לו הקב"ה שהם מתו.

לפיכך תרצו בגמרא שהם לא מתו ממַש, אלא שיִרְדוּ מִנְּכֻסֵיהֶם, וְהֶעֱנִי חָשׁוּב כְּמַת. ופרש הרא"ש (נדרים סד:) וז"ל: שיִרְדוּ מִנְּכֻסֵיהֶם, וכיון דעניינם הם לא היו יכולין להזיקו, שאין דבריהם נשמעין. ע"כ. כלומר, הקב"ה אמר עליהם "מתו" כיון שהם נעשו עניים והעני חָשׁוּב כְּמַת. וממילא הם לא יכולים להזיק למשה, כיון שאין דבריהם נשמעים.

ועין במהר"ל (גור אריה) שהאריך לבאר מדוע עני חָשׁוּב כְּמַת.

וּמֵאַחַר שֶׁהִקְבִּה קָרָא עַל דָּתוֹ וְאַבְיָרִים "מֵתוֹ", מִפְּנֵי עֲנָנִים, מִמִּילָא טָעֵן שְׂאֵלְתִיאל שֶׁהִנּוּכַל הַנִּ"ל קִיָּם "הִרְצַחְתָּ וְגַם יִרְשַׁתָּ" (מְלָכִים א' כֹּא, יט), כִּי־וַיִּן שְׂפֵל־אוֹתָם אֲמַלְלִים שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ אֶת כִּסְפֵּם שֶׁעָבְדוּ אֶת נִכְסֵיהֶם לְמַלְוֵיהֶם. וְכַעַת שֶׁהוּא בְּרוּחַ, כָּלֵם יִרְדּוּ מִנִּכְסֵיהֶם, וְחֲשׂוּבִים הֵם כְּמֵתִים.

וְגַם אָמַר שְׂאֵלְתִיאל שֶׁזּוֹ גְמָרָא מְפַרְשֵׁת, וְכִנְנָתוֹ לְבָבָא קִמָּא (קִיט). שְׂאֵמְרוֹ שֶׁם כֹּל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שְׁנֵה פְרוּטָה כְּאֵלוֹ נוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, שְׂנַאֲמַר (מִשְׁלֵי א, יט) "כִּן אֲרָחוֹת כָּל־בֹּצֵעַ בֹּצֵעַ אֶת נַפְשׁוֹ בְּעֵלְיוֹ יִקַּח". ע"כ.

אֲדָּ מְנוּחַ הַשִּׁיב לוֹ שֶׁהִנּוּכַל קִיָּם 'רְצַחְתָּ' עִם כָּ"ף הַדְּמִיוֹן. כְּלוֹמַר, אִף שְׁבִתוֹרָה כְּתוּב "מֵתוֹ" וְלֹא כְּתוּב 'כְּמֵתוֹ', מִכָּל־מְקוֹם רִשׁ"י כְּתוּב "עֲנִי חָשׂוּב כְּמֵת", בְּכָ"ף הַדְּמִיוֹן וְלֹא מֵת מִמֶּשׁ. וְכִן בְּבָבָא קִמָּא אָמְרוּ "כְּאֵלוֹ נוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ". וְלָכֵן הִנּוּכַל כְּאֵלוֹ הִרְג וְשָׁקַע אֶת כֹּל הַמְשַׁקִּיעִים.

וְנוֹסִיף, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵמְרוֹ חֲז"ל "עֲנִי חָשׂוּב כְּמֵת, מִכָּל־מְקוֹם אֵין זֶה סוֹתֵר לְמֵאֲמַר חֲז"ל (חֲגִיגָה ט:): "חֲזַר הִקְבִּה" עַל כֹּל מַדּוֹת טוֹבוֹת לַתֵּן לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא מִצָּא אֲלָא עֲנִיּוֹת, וְהִינּוּ דְאָמְרֵי אֲנָשֵׁי יָאָה עֲנִיּוֹתָא לִיהוּדָאִי". כִּי כְּבָר תִּרְצֵ הֶרֶב מִשָּׂה דְוָד וּוּאֵלִי (תְּלִמִיד הֶרְמִיח"ל) בְּסִפְרוֹ מִשְׁנֵה לְמַלְךָ (בְּאוּר סֵפֶר דְּבָרִים, טו) שְׂמֵאֲחַר שְׂאֵי אֲפָשָׁר בְּלֹא עֲוֹנוֹת, הִקְבִּה"ה בְּרַחֲמֵי גּוֹזֵר אֶת הָעֲנִי תְּמִוּרַת הַמִּיתָה, כִּי עֲנִי חָשׂוּב כְּמֵת. נִמְצָא שֶׁהָעֲנִי גּוֹרֵם לְיִשְׂרָאֵל לְהִתְקַיֵּם וְלֹא יֵאבְדוּ מִפְּנֵי הָעֲוֹנוֹת. עכ"ד.

לְקַחַת מוֹסֵר הַשֶּׁבֶל: ❧

עֲנִי חָשׂוּב כְּמֵת. לָכֵן יִזְהַר הָאָדָם שֶׁלֹּא יִמִּית אֶת עַצְמוֹ, כְּלוֹמַר אֵין לוֹ לְהִתְפַּתּוֹת לְהִבְטָחוֹת שֶׁל רְחוּמִים, כְּלִישְׁכֵּן כְּשֶׁמְדַבֵּר בְּרוּחִים לֹא הִגְיוֹנִיִּים. וַיִּזְכֹּר אֶת מֵאֲמַר הָעוֹלָם ("הִינּוּ דְאָמְרֵי אֲנָשֵׁי". סְנֵהֲדָרִין קו). 'הַגְּמֵל הַלֵּךְ לְבִקְשׁ קַרְנִים, גָּזְזוּ לוֹ אֶת הָאֲזָנִים', כְּלוֹמַר, יִשְׁמַח בְּמָה שֶׁבְּרָכּוֹ ה' וְלֹא יִחַלֵּם כִּי־צַד לְהַכְפִּיל וּלְשַׁלֵּשׁ, וּלְבַסּוֹף יִשְׂאָר רִיקָם. וְהַמְלִים 'בְּלוּי עוֹרָה דִּין וְרָאָה חֲשָׁבוֹן' חֲסֵרֵי כָּל־מִשְׁמַעוֹת, כִּי אֲדַרְבָּה, עוֹרָה הַדִּין וְרָאָה הַחֲשָׁבוֹן הֵם מִטַּעַם הִנּוּכַל, וְלָכֵן הֵם מְנוֹסְחִים אֶת הַכֹּל בְּאִפְּן שֶׁמִּגֵּן עֲלָיו בְּלִבְדָּ.

﴿ צַר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַיִם! ﴾

לְבָנוּ שֶׁל מְנוּחַ מִבֵּית שְׁמֶשׁ נוֹלָד בֶּן בְּשָׁעָה טוֹבָה.

שְׂאֵלְתֵי־אֵל: מִזֵּל טוֹב מְנוּחַ. מָתִי וְהֵיכָן תִּהְיֶה הַבְּרִית בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם?

מְנוּחַ: בְּיוֹם שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם בְּבֵית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל מֶרֶן שְׁלִיטָ"א.

שְׂאֵלְתֵי־אֵל: זֹאת אוֹמֶרֶת שָׁהֵם יִשְׁאַרוּ בִירוּשָׁלַיִם עַד יוֹם חַמִּישִׁי.

מְנוּחַ: לָמָּה יִשְׁאַרוּ שָׁם? הֵם יִסְעוּ וַיִּחְזְרוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.

שְׂאֵלְתֵי־אֵל: הֲלֹא אַתָּה יוֹדֵעַ כָּל־דְּבוּר בְּרַשׁ"י, וְכִיצַד נִעְלַם מִמֶּךָ דְּבוּר שְׁנוּגָע
כְּעַת לְמַעֲשֵׂהָ?

מְנוּחַ: כְּעַת הַבְּנֵתִי כְּוַנְתָּהּ, אֵךְ אֵין בְּזָה חֲשָׁשׁ.

אֵיזָה דְּבוּר בְּרַשׁ"י חָשַׁב שְׂאֵלְתֵי־אֵל שְׁנִעְלַם מִמְנוּחַ, וּמְדוּעַ מְנוּחַ אֵינוֹ
חוֹשֵׁשׁ?

תְּשׁוּבָה: מִשָּׁה רַבְּנוּ יֵצֵא מִמְדִּין עִם אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו לְשׁוּב מִצְרַיִמָּה. בְּדֶרֶךְ מְלֶאךָ
ה' מְבַקֵּשׁ לְהַמִּיתוֹ מִפְּנֵי שְׁלֹא מָל אֶת בְּנוֹ.

מְדוּעַ מִשָּׁה לֹא מָל אֶת בְּנוֹ?

פִּרְשׁ רַשׁ"י (ד, כד) וז"ל: אָמַר, אָמוּל וְאַצֵּא לְדֶרֶךְ - סִכְנָה הִיא לְתִינּוֹק עַד שְׁלֹשָׁה
יָמִים. אָמוּל וְאַשְׁהָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - הַקַּב"ה צוּנֵי לָךְ שֶׁב מִצְרַיִם וְכוּ'. עכ"ל.

וּמְקוּרוֹ בְּמִסְכַּת נְדָרִים (לא:). וּפִרְשׁ הַר"ן (שם) שְׁכַל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים
שְׂאֵחַר הַבְּרִית כּוֹאֵב לְתִינּוֹק. ע"כ. כְּלוּמַר, יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁהַצְּרוּף שֶׁל טָרַח הַדֶּרֶךְ
יַחַד עִם כָּאֵב הַתִּינּוֹק מַחְמַת הַמִּילָה יִסְכְּנוּ אוֹתוֹ. וְאֵם כֵּן לְכַאוֹרָה צָדֵק
שְׂאֵלְתֵי־אֵל שְׂצָרִיךְ לְשִׁהוֹת שְׁלֹשָׁה יָמִים.

אך מנוח אינו חושש לכה, וגם עינינו רואות מעשים בכל יום שאחרי הברית נוסעים עם התינוק לבית או למקום אחר, ולא שמענו מי שנשאר שלשה ימים בעיר בה היתה הברית מפני הסכנה.

יש לתרץ על פי דברי הבית יוסף (י"ד סי' רסב) בשם רבנו מנוח שהרוצה לצאת לדרך אין לו להשהות את המילה, כיון דהאדנא דישו בה רבים, שמר פתאים ה'. כלומר, כיון שעכשו רבים נוהגים למול ולצאת לדרך, ממילא יש לומר "שמר פתאים ה'" (תהלים קטז).

ואף שאין זה דמיון גמור, כיון שכאן משפחת מנוח אינם מכרחים לצאת, שהרי הם יכולים למול התינוק בבית שמש. מפל מקום 'דשו בה רבים' שיה גם באפן זה.

ועוד יש לתרץ על פי הר"ן (שם לב.) וְהָרָא"ש (לא:) שכתבו שבדרך מועטת אין סכנה. ואם כן אף כאן בזמננו הדרך מירושלים לבית שמש היא מועטת.

ועוד יש לומר, שדוקא בעבר היה טרח בדרך שיכול לסכן את הנמול, כיון שהיו רוכבים על חמור וכדו', והדרכים לא היו סלולות. אבל כיום שנוסעים במכונית והדרכים סלולות, הטרח בדרך הוא מועט (אלא אם כן המכונית ישנה ביותר) ואין חשש סכנה לתינוק. והמוחש לא יכחש.

ואמנם חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד) אמרו 'כל הדרכים בחזקת סכנה'. אך בזה אין הפרש בין הנמול לשאר הנוסעים, ולפיכך אכן ראוי למעט בנסיעות שאין בהם צרך ממש.

לקחת מוסר השכל: ❶

כִּתְבֵי הַמִּסְלֵת יִשְׁרִים (פָּרָק יא) וְז"ל: "הַנְּקִימָה, קִשָּׁה מְאֹד לְשִׁימְלֵט מִמֶּנָּה וְכוּ', כִּי הָאָדָם מֵרְגִישׁ מְאֹד בְּעֵלְבוֹנוֹתָיו וּמִצְטַעֵר צַעַר גָּדוֹל. וְהַנְּקִימָה לוֹ מֵתוֹקָה מְדַבֵּשׁ, כִּי הִיא מְנוּחָתוֹ לְבִדְדָה. עַל כֵּן לְשִׁיחִיָּה בְּכַחוֹ לְעֵזֵב מֵה שֶׁטְּבָעוּ מִכְרִיחַ אוֹתוֹ וַיַּעֲבֵר עַל מִדּוֹתָיו וְכוּ' וְלֹא יִקָּם מִמֶּנּוּ בְּהִזְדַּמֵּן לוֹ שְׁיֻכַּל לְהַנְקָם, וְלֹא יִטֹּר לוֹ, אֲלֵא אֶת הַכֹּל יִשְׁכַּח וַיִּסִּיר מִלְּבוֹ כְּאֵלוֹ לֹא הָיָה - חֲזָק וְאַמִּיץ הוּא. וְהוּא קָל רַק לְמִלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שָׁאִין בִּינֵיהֶם הַמִּדּוֹת הַלְלוּ וְכוּ', אָמֵנָם גְּזֵרַת מֶלֶךְ הִיא". עכ"ל. וְלַעֲנִינְנוּ, אֲשֶׁרִי הָאָדָם שֶׁפָּרַק מֵעַל צִנְאוֹרוֹ עַל הַחֲשֻׁבְנוֹת הָרַבִּים, וּבָא לְשִׁמְחַת רֵעֵהוּ לְבָרְכוּ, כִּי חֲסֵד גָּדוֹל הוּא, בְּפָרֵט אִם בְּעַל הַשְּׂמִחָה יֵשׁ לוֹ מִשְׁפָּחָה קִטְנָה וְגַם אֵינוֹ מְעַרְבַּ עִם הַבְּרִיּוֹת. אֲלֵא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁבִּיאָתוֹ תִּקְלָקֵל וְכִמְעַשָּׂה דְקִמְצָא, אוֹ שִׁיּוֹדֵעַ שֶׁבּוֹאוֹ רַק יִכְבֵּיד עַל בְּעַל הַשְּׂמִחָה שִׁיִּצְטָרֵךְ לְהִשִּׁיב לוֹ כְּגִמּוּלוֹ הַטּוֹב עַל כְּרִחוֹ.

פְּרִשְׁת אָמֹר

❶ 'אֲשֶׁרִי מִי שֶׁרָאָה פְּנָיו' ❶

מִיָּד לְאַחַר שֶׁפָּסַע מְנוּחַ וְאָמַר 'עֲשֵׂה שְׁלוֹם' וְכוּ' שֶׁל תְּפִלַּת מוֹסֵף דְּחַל הַמוֹעֵד נִגַּשׁ אֵלָיו עֲנֵי הַגּוֹן וּבִקְשׁ צְדָקָה. מְנוּחַ מֵרַב שִׁמְחָה חִבֵּק אֶת הָעֲנִי וְנָתַן לוֹ מִתְּנָה מְרֻבָּה וְהוֹדָה לְעֲנֵי שִׁזְפָּה אוֹתוֹ בְּמִצְוֵה גָדוֹלָה זוֹ.

בְּדֶרֶךְ לְבֵית

בְּנוֹ שֶׁל מְנוּחַ: אָבָא, תְּמִיד אֲנִי רוֹאֶה שֶׁאַתָּה שְׂמִיחַ בְּמִצְוֹת, אֲבָל כְּזוֹ שִׁמְחָה עוֹד לֹא רָאִיתִי. אוֹלֵי הָעֲנִי הַזֶּה הֵיךְ אֵלָיְהוּ הַנְּבִיא וְשִׁמְחָתָה עַל גְּלוּי אֵלָיְהוּ?

מְנוּחַ: זְכִיתִי לְיוֹתֵר מִגְּלוּי אֵלָיְהוּ. בְּמוֹסֵף הַתְּפִלָּלְתִּי לְקַבֵּ"ה שִׁיחֹזֵר וַיִּבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְשׁוֹב בְּקִשְׁתִּי עַל זֶה לְאַחַר אֲמִירַת עֲשֵׂה שְׁלוֹם. וְתוֹךְ כְּדִי דְבוּר זְכִיתִי כְּאֵלוֹ לְבָנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת.

הבו: לא הבנתי מה הקשר בין העני לבית המקדש.

מנוח: בעזרת השם ובלי נדר בעוד כמה שבועות בשבת פרשת אמר נלמד רש"י יחד ונבין את הקשר.

מה פגנת מנוח?

תשובה: בפרשת השבוע התורה מאריכה בדיני המועדות, ובאמצע הענין מזכרת מצות מתנות עניים - "ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקצרה ולקט קצירה לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם" (כג, כב).

את פשר הדבר מגלה לנו רש"י וז"ל:

אמר ר' אבדימס בר' יוסף, מה ראה הכתוב לתנה באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים והחג מכאן. ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה ומעשר עני כראוי, מעלין עליו כאלו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו. עכ"ל. ומקורו מתורת כהנים.

לפי זה ניכל להבין מדוע מנוח שמח כל כך בנתינת הצדקה.

ואף שבפסוק לא נזכר צדקה לעני, אלא פאה ולקט בלבד, מפל מקום נראה שהכל ענין אחד, והוא הנתינה לעני, שהרי גם שכחה ומעשר עני לא נזכרו בפסוק ואף על פי כן הזכרו במדרש וברש"י.

ואף שבתורת כהנים שלפנינו כתוב: 'מעלין עליו כאלו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו', מפל מקום מנוח סמך על גרסת רש"י שכתב 'כאלו בנה בית המקדש והקריב וכו'', וממילא שמחיתו כפולה ומכפלת שגם זכה במצות צדקה וגם כאלו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו.

לְקַחַת מוֹסֵר הַשִּׁבְלִי

אִם יָבֹא אֵלֵינוּ עֲנִי הַגּוֹן לְבִקֵּשׁ צְדָקָה, לֹא נִבְיֵט עָלָיו כְּעַל 'מֵטְרֵד' וְהַלְוִאי שֶׁלֹּא בָא, אֲלֵא נִשְׁמַח וְנִבְיֵט עָלָיו כְּעַל 'מִי זָהָב' שֶׁנִּתֵּן לָנוּ יוֹתֵר מִזְּהָב, שֶׁהָרִי זָכָה אוֹתָנוּ כְּאֵלוּ לְבָנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְהַקְרִיב קֶרֶבָּנוֹת, וְגַם צְדָקָה תִּצְלֵל מִמֶּנּוּ.

'מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה'

יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חַל הַמוֹעֵד פֶּסַח, לְאַחַר הַתְּפִלָּה.

מְנוּח: חַג שְׁמֵחָ.

שְׂאֵלֵתֵי־אֵל: אֶתְמוֹל הָיָה 'חַג שְׁמֵחָ', הַיּוֹם 'מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה'.

מְנוּח: מִדּוּעַ לֹא הִתְבוּנְנָת בְּמָה שֶׁקָּרָאנוּ בַתּוֹרָה הַיּוֹם?

מַה כְּנִנַּת מְנוּחָ?

תְּשׁוּבָה: בְּפָרָשָׁה (שֶׁהִיא הַקְּרִיאָה הָרֵאשׁוֹנָה בְּחַל הַמוֹעֵד פֶּסַח) כָּתוּב גַּבִּי חַג הַסִּפּוֹת (כג, לט): "תִּחְגְּלוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים". הָרִי כָּתוּב בְּמִפְרָשׁ שְׂאֵף יָמֵי חוֹל הַמוֹעֵד נִקְרָאִים חַג, אֵף שְׂאֵינָם שִׁבְתוֹן. וְהוּא הַדִּין לְחַל הַמוֹעֵד פֶּסַח.

וְכֵן בְּנִסַּח 'יַעֲלֶה וְיָבֹא', אֵף בְּחַל הַמוֹעֵד אוֹמְרִים 'בְּיוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה'. וְכֵן בְּכַרְפֵּת מֵעֵין שְׁלֹשׁ אֵף בְּחַל הַמוֹעֵד אוֹמְרִים 'וְשִׁמְחָנוּ בְּיוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה'.

רוֹאִים שֶׁבִּין בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה וּבֵין בְּלִשׁוֹן חֻקִּים חַל הַמוֹעֵד נִקְרָא חַג.

וְהַחֲלוּק בְּנִסַּח אֲמִירַת הַשְּׁלוֹם בֵּין יוֹם טוֹב לְחַל הַמוֹעֵד שִׁיךְ דִּנְקָא כְּשִׁמְכָרְכִים זֶה אֶת זֶה בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֶנּוּ, דְּהֵינּוּ בְּיוֹם טוֹב רְגִילִים לוֹמֵר 'גוּט יוֹם טוֹב', וּבְחַל הַמוֹעֵד אֵי אֲפָשֶׁר לוֹמֵר 'יוֹם טוֹב', וּלְפִיכָךְ אוֹמְרִים 'גוּט מוֹעֵד'. אֵךְ מִי שְׂאוֹמֵר

מאיזה דבור ברש"י למד האב פון?

תשובה: סדר החנייה במדבר היה כן: הלויים חנו סביב למשכן, ושאר השבטים חנו סביב ללויים. ומבאר (פרק ג', פסוק כט ופסוק לח) ששבט ראובן חנו סמוך לבני קהת, והשבטים יהודה יששכר וזבלון חנו סמוך למשה ואהרן ובניו.

וכתב על זה רש"י (פסוק כט) וז"ל: **משפחות בני קהת יחנו וגו' תימנה**, וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה. אוי לרשע ואוי לשכנו. לכה לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח ועדתו, שנמשכו עמהם במחלקתם. עכ"ל.

ובפסוק לח כתב וז"ל: **משה ואהרן ובניו**, וסמוכין להם דגל מחנה יהודה, והחונים עליו יששכר וזבולן. טוב לצדיק וזבולן. טוב לשכנו. לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ס, ט) "יהודה מחקקי", וכתוב (דברי הימים א' יב, לג) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו' ראשיהם מאתים" - מאתים ראשי סנהדראות, וכתוב (שופטים ה, יד) "ומזבולן משכים בשבט ספר". עכ"ל.

לפיכך סבר האב שכדאי לשלם עוד כסף רב כדי להיות סמוך לצדיק וללמד ממעשיו. אבל לגבי קבורה סמוך לצדיק, לא דבר על זה רש"י כלל, כיון שהמת לא יוכל ללמד כלום מהצדיק הקבור סמוך אליו, כי במתים חפשי" (תהלים פח, ו). ומה שקיים האדם בעולם הזה, זה מה שיעמד לזכותו לנצח, ומי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג).

וממילא אין כדאי לבזבז על זה כסף, כי הצדיק לא יועיל כלום למי שנקבר סמוך אליו אם אינו ראוי לכה, ומעשיה יקרבוה ומעשיה ירחקוה. והעקר הוא להקפיד לקבר כפי ההלכה שלא יהיה רשע אצל צדיק. ומה שצריך לשאף הוא - להיות סמוך לצדיק בגן עדן, וכמו המעשה המובא בסדר הדורות

(תנאים ואמוראים אות י' ר' יהושע) שר' יהושע בן אלם ונגס הקצב יהיו חברים בגן עדן בזכות הקפדתו היתרה של נגס בכבוד אב ואם, עין שם.

לקחת מוסר השכל:

לעולם ישתדל אדם להתרחק מהרשעים כדי לא ללמד ממעשיהם, וינדבק בצדיקים כדי ללמד ממעשיהם. ואם יהיה צדיק בעצמו יזכה להיות במחיצת הצדיקים גם לעתיד לבא. אבל אם לא יהיה צדיק בעודו חי, אפילו אם יקבר סמוך לצדיק זה לא יועיל לו כלל.

"אלופינו מסבלים"

שאלתיאל בשעה טובה מתכוון לעבר לביתו החדש, ולצרף כף הוא מברר אודות חברת הובלה. הוא שמע שחברת "א.א.א. הובלות" נוטלת שכר לפי מספר שעות עבודה, לפיכך חשוב לשאלתיאל שיהיו הפועלים חזקים כדי שיוכלו לשאת משאות כבדים ולגמר עבודתם במהירות. וכך התנהלה שיחתו עם בעלי החברה:

שאלתיאל: שלום, בני כמה שנים הפועלים שלכם?

א.א.א. הובלות: אתה הראשון ששואל אותי את זה. על כל פנים כליהפועלים שלי צעירים בשנות העשרים לחייהם.

שאלתיאל: האם תוכל להביא פועלים בשנות השלשים או הארבעים לחייהם?

א.א.א. הובלות: איני מבין אותך, אני מציע לה פועלים בשיא כחם ואתה רוצה זקנים שמתקרבים לחמשים.

שאלתיאל: תסכים אתי שרש"י מבין יותר טוב ממך אפילו בתחום עסוקה.

מהיכן למד שאלתיאל לשאל על מנין שנות הפועלים?

🌀 "בְּשָׁלִי הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה" 🌀

לְאַחַר אָסוֹן מִירוֹן תִּשְׁפֹּא בּוֹ נִהְרְגוּ מִ"ה יְהוּדִים בְּשַׁגְגָה (לֹא תְקוּם פְּעַמִּים צָרָה), גָּזַר עַל עַצְמוֹ הָרַב הַצַּדִּיק תַּעֲנִיּוֹת רַבּוֹת.

אִשֶּׁת הַצַּדִּיק: לָמָּה קִבַּלְתָּ עָלֶיךָ כָּל־כֶּף הַרְבֵּה תַּעֲנִיּוֹת?

הַצַּדִּיק: מִי יוֹדֵעַ אִם לֹא בְּשָׁלִי הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה.

אִשֶּׁת הַצַּדִּיק: חֲסַר עֲבֵרוֹת בְּדוֹר, שָׂרַק בְּגִלְלוֹת קָרָה מֵה שְׂקָרָה?

הַצַּדִּיק: יֵשׁ לִי כַּעֲיִן אֶסְמַכְתָּא מִדְּבָרֵי רִשׁ"י.

אִיזוֹ כַּעֲיִן אֶסְמַכְתָּא מִצָּא הַצַּדִּיק?

תְּשׁוּבָה: בְּפָרְשָׁה מוּבָא שְׁהַרוּצַח בְּשַׁגְגָה חֵיב לְגִלוֹת לְעִיר מְקַלֵּט.

עַד מָתַי יֵשֵׁב שָׁם? "וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל" (לה, כה).

מָה עֲנִינוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶצֶל הַרוּצַח, שְׁתַּלְתָּה הַתּוֹרָה עַנְשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּחֵיּוֹ שֶׁל זֶה?

כָּתַב **רִשׁ"י** (בְּפֵרוֹשׁוֹ הַשְּׁנִי) וְז"ל: לְפִי שְׁהִיָּה לוֹ לַכֹּהֵן גָּדוֹל לְהַתְּפַלֵּל שְׁלֹא תֵאָרַע תְּקַלָּה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּחֵיּוֹ. עכ"ל. וּמְקוּרֹוּ בְּמִסְכַּת מִכּוֹת (יא).

לְפִיכֶן הַצַּדִּיק הִנֵּן "חֲשַׁשׁ שֵׁיִשׁ תְּבִיעָה עָלָיו מִדּוּעַ לֹא הַתְּפַלֵּל לְפָנָי ל"ג בְּעֶמֶר אוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא תֵאָרַע תְּקַלָּה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל.

וְאִף שֶׁהַתּוֹרָה תְּלַתָּה אֶת הַגְּלוֹת בְּחֵי הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְלֹא בְּחֵי צַדִּיק שְׁבַדּוֹר, אֲפָשָׁר שְׁזֶה דְּוָקָא בְּזִמְן שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ קִיָּם, שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָיָה מְתַפַּלֵּל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים עַל הָעָם כַּמוּבָא בְּמַהֲרָשׁ"א (מִכּוֹת יא), וְעַכְשָׁו שְׂאִין בֵּית הַמְּקַדָּשׁ - "וַיִּנְשַׁלְמָה פָּרִים שְׁפִתֵינוּ" (הוֹשַׁע יד, ג), וְהַצַּדִּיקִים הֵם שְׂמֵתִפְלִלִים עַל הַדּוֹר.

וּכְעֵין הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהוּבָא בְּמִסְכַּת מַכּוֹת (שם) בְּאָדָם שֶׁאֶכְלוּ אֶרֶיָה בְּרַחוּק שֶׁלֹּשׁ פְּרֻסָּאוֹת מֵר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וּמִחֲמַת כֵּן אֵלֶיהוּ הַנְּבִיא לֹא נִגְלָה לֵר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּשָׁה יָמִים, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לֵר' יְהוֹשֻׁעַ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁלֹּא יֵאָרַע כָּךְ.

וְכֵן אָמְרוּ בְּבָבָא בִּתְרָא (צא): אֵלֶימְלֶךְ מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן גְּדוּלֵי הַדוֹר הָיוּ וּפְרָנְסֵי הַדוֹר הָיוּ. וּמִפְּנֵי מַה נִּצְעַנְשׁוּ, שֶׁהָיָה לָהֶן לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דוֹרָם וְלֹא בִקְשׁוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז, יג) "בְּזַעֲקֶךָ יֵצִילֶךָ קַבּוּצִי".

וְכַתֵּב הַמַּאִירִי (סנהדרין מד): וְז"ל: כִּבְר יְדַעַת שֶׁמִּשְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לָנוּ בְּמִקּוֹם קָרְבָן אֶלֶּא תְּפִלָּה וּתְּשׁוּבָה. מַעֲתָה יִהְיֶה אָדָם רְדוּף אַחַר הַתְּפִלָּה תְּמִיד, וְלֹא בְּזִמְן הַצָּרוֹת בְּלִבָּד, אֶלֶּא בְּכֻלֵּי־יוֹם. דֶּרֶךְ הַעֲרָה אָמְרוּ, לְעוֹלָם יִקְדִּים אָדָם תְּפִלָּה לְצָרָה שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לו, יט) "הִי־עֲרֹךְ שׁוּעָה לֹא בְּצָר". עכ"ל.

🌀 לקחת מוסר השכל: 🌀

כָּל־אָדָם אַחֲרָאֵי בְּמִדָּה מְסִימָת עַל הָאֲרוּעִים בְּעוֹלָם. וְכַכֵּל שֶׁמִּדְרַגְתּוֹ הָאִישִׁית גְּבוּהָה יוֹתֵר, כָּךְ גְּדוּלָּה מִדַּת אַחֲרִיּוֹתוֹ לַנַּעֲשֵׂה בְּעוֹלָם. לְפִיכָךְ תְּמִיד יִקְדִּים תְּפִלָּה לְצָרָה.